

ISSN: 1814 - 6961
E-ISSN: 2788-9718

ОТАН ТАРИХЫ

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛ

Үш айда бір рет шығатын ғылыми журнал
2022, № 4 (100)

4 /2022

Құрылтайшы:

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғарғы білім министрлігі
Ғылым Комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты

Бас редакторы:

Қабылдинов Зиябек Ермұханұлы

Редакциялық алқа:

Абдырахманов Т.А. (Бішкек, Қырғызстан), Аблажей Н.Н. (Новосибирск, Ресей), Аяған Б.Г. (Астана, Қазақстан), Әбусейітова М.Х. (Алматы, Қазақстан), Әбіл Е.А. (Астана, Қазақстан), Әжіғали С. (Алматы, Қазақстан), Әлімбаев Н. (Алматы, Қазақстан), Жұмағұлов Қ.Т. (Алматы, Қазақстан), Көмеков Б.Е. (Астана, Қазақстан), Кудряченко А.И. (Киев, Украина), Любичанковский С.В. (Орынбор, Ресей), Мұқтар Ә. (Атырау, Қазақстан), Петер Финке (Цюрих, Швейцария), Смағұлов О.С. (Астана, Қазақстан), Сыдықов Е.Б. (Астана, Қазақстан), Уяма Томохико (Саппоро, Жапония)

Жауапты редактор:

Құдайбергенова Айжамал Ибрагимқызы

Ғылыми редактор:

Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Жауапты хатшы

Мурзаходжаев Қуаныш Мәдиұлы

Техникалық хатшылар:

Зікірбаева В.С., Черепанов Т.К.

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көшесі, 28
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
«Отан тарихы» журналының редакциясы

Сайтқа сілтеме: <https://otan.history.iie.kz>

Тел.: +7 (727) 272-46-54.

E-mail: otanhistory@gmail.com.

Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінде
1998 ж. 9 наурызда тіркеліп, N 158-ж куәлігіне ие болды.

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге
түсіргенде міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель:

Министерство Науки и высшего образования Республики Казахстан
Комитет Науки
Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова

Главный редактор:

Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Абдырахманов Т.А. (Бишкек, Кыргызстан), Аблажей Н.Н. (Новосибирск, Россия), Аяган Б.Г. (Астана, Казахстан), Абусейтова М.Х. (Алматы, Казахстан), Абил Е.А. (Астана, Казахстан), Ажигали С. (Алматы, Казахстан), Алимбай Н. (Алматы, Казахстан), Жумагулов К.Т. (Алматы, Казахстан), Кумеков Б.Е. (Астана, Казахстан), Кудряченко А.И. (Киев, Украина), Любичанковский С.В. (Оренбург, Россия), Мухтар А. (Атырау, Казахстан), Петер Финке (Цюрих, Швейцария), Смагулов О.С. (Астана, Казахстан), Сыдыков Е.Б. (Астана, Казахстан), Уяма Томохико (Саппоро, Япония)

Ответственный редактор

Кудайбергенова Айжамал Ибрагимовна

Научный редактор

Козыбаева Махаббат Маликовна

Ответственный секретарь

Мурзаходжаев Куаныш Мадиевич

Технический секретарь

Зикирбаева В.С., Черепанов Т.К.

Адрес редакции:

050100, Республика Казахстан, г. Алматы, ул. Шевченко, 28
Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова
Редакция журнала «Отечественная история»

Ссылка на сайт: <https://otan.history.iie.kz>

Тел.: +7 (727) 272-46-54.

E-mail: otanhistory@gmail.com.

Журнал в Министерстве информации и общественного согласия Республики Казахстан
Зарегистрирована 9 марта 1998 г., имеет свидетельство N 158-Ж.

При перепечатке статей, съемке на микрофильмах и других копиях обязательно
делается ссылка на журнал.

Founder:

Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan Committee of Science
Institute of History and Ethnology named after Ch.Ch. Valikhanov

Chief editor

Kabuldinov Ziyabek Yermukhanovich

Members of editorial board:

Abdyrakhmanov T.A. (Bishkek, Kyrgyzstan), Ablazhey N.N. (Novosibirsk, Russia), Ayagan B.G. (Astana, Kazakhstan), Abuseitova M.H. (Almaty, Kazakhstan), Abil E.A. (Astana, Kazakhstan), Azhigali S. (Almaty, Kazakhstan), Alimbay N. (Almaty, Kazakhstan), Zhumagulov K.T. (Almaty, Kazakhstan), Kumekov B.E. (Nur-Sultan, Kazakhstan), Kudryachenko A.I. (Kiev, Ukraine), Lyubichankovsky S.V. (Orenburg, Russia), Mukhtar A. (Atyrau, Kazakhstan), Peter Finke (Zurich, Switzerland), Smagulov O.S. (Astana, Kazakhstan), E.B. Sydykov (Astana, Kazakhstan), Uyama Tomohiko (Sapporo, Japan)

Executive Editor

Kudaibergenova Aizhamal Ibragimovna

Scientific Editor

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Executive Secretary

Murzakhodzhayev Kuanysh Madievich

Technical secretary

Zikirbayeva V.S., Cherepanov T.K.

Editorial office address:

050100, Republic of Kazakhstan, Almaty, Shevchenko str., 28
Institute of History and Ethnology named after Ch.Ch. Valikhanov
Editorial board of the magazine «History of the homeland»

Link to the website: <https://otan.history.iie.kz>

Tel.: +7 (727) 272-46-54.

Email address: otanhistory@gmail.com .

Journal in the Ministry of Information and public consent of the Republic of Kazakhstan
registered on March 9, 1998, has certificate No. 158-Zh.

When reprinting articles, shooting on microfilm and other copies,
a link to the magazine is necessarily made.

ТАРИХШЫ БЕРЛІБАЕВ БАҚДӘУЛЕТ ТҮРБЕКҰЛЫ 70 ЖАСТА

Саясаттану ғылымдарының кандидаты, тарих ғылымдарының докторы, профессор, халықаралық ғылым академиясының педагогикалық білім саласының академигі - Берлібаев Бақдәулет Түрбекұлы

Берлібаев Бақдәулет Түрбекұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, халықаралық ғылым академиясының (Ресей) педагогикалық білім академигі. Ол, 1953 жылдың 17 қаңтарында Алматы облысының Нарынқол ауданы, Ворошилов (қазіргі Қошқар ауылы) колхозындағы қызметкер жанұясында дүниеге келіп, 1961-71 жж. Киров колхозындағы (қазіргі Шалкөде) орта мектепті бітірді. 1971-75 жж. әскери борышын өтеп келгесін, бір жылдай осы колхозда құрылысшы болды да, 1974-75 жж. Абай атындағы ҚазПИдің тарих факультеттің дайындық бөліміне оқып, 1975-1979 жж. осы факультеттің толық курсың үздік белгімен бітіргеннен кейін, өзі бітірген институттың КОКП кафедрасындағы педагогтық қызметін ассистент лауазымынан бастаған. **1991 ж. «Қазақстандағы колхоздардың өндірістік байланыстарының даму мәселелері» тақырыбында кандидаттық диссертациясын қорғаған.** 2002-2005 жж. Қазақ-Британ Техникалық университетінде оқытушылық қызметте болды. **2010 жж. «Қазақстандағы тарихи білімнің қалыптасуы мен дамуы: тарихи-теориялық зерттеу (1920-2001 жж.)» тақырыбында екі мамандық бойынша докторлық диссертациясын қорғап,** 2010-2011 жж. Алматы қаласындағы Қазақ-Түрік университетінің «Тарих және дін тану» факультетінде декандық қызметінде болған Бақдәулет Түрбекұлы, 2011 жылдан күні бүгінге дейін Алматы энергетика және байланыс университетінде профессорлық қызметінде еңбек етіп келеді.

Ғалымның 200 ге жуық ғылыми еңбектері болса, оның 4-і зерттеу монографиялары, 2-і оқулық, 2-і хрестоматия, 5-і ғылыми-танымдық естелік кітаптар, ондаған оқу-әдістемелік кітапшалар мен әдістемелік нұсқаулар. Мақалалары Қазақстан, Қырызстан, Ресей, Қытай, Түркия, Венгрия, Словакия, Австрия елдерінде жарық көрген. Ол Республикадағы БАҚ-тың публицист ретіндегі көрнекті насихаттаушысы бола жүріп, ұлт тағдыры, Желтоқсан көтерілісінің тағлымы, қазақ тілінің қоғамдағы орны мен рөлі, тарих және оның жанашырлары, идеология, ауыл өмірі мен оның болашағы, жастар т.б. өзекті тақырыптар бойынша ой толғап, қалам тартып жүрген белгілі ғалым, білікті педагог, ұйымдастыру қабілеті өте жоғары, кез-келген ортамен еркін араласа білетін өз ісінің шебер де білгір маманы.

Бақдәулет Түрбекұлы 2016-2018 жж. **«1920-1980 ж.ж. Қазақстанның қоғамдық-саяси, әлеуметтік-экономикалық және құқықтық тарихының өзекті мәселелері»** тақырыбында өзі

қызмет істеп жүрген АЭЖБУ ішіндегі қолданбалы ғылыми-зерттеу жобасына жетекшілік жасады. Ол - осы жобасында «Желтоқсандағы» қанды қырғын барысында басқаларға «зұлым» империя атанған КСРО сияқты елдің әділетсіздігін өмірмен ерте қоштасып бара жатып, бүкіл еліміздегі жастар тарапынан бірінші болып айтқан **Ербол Спатаевтың** ерлікке тән бейнесін университет мақтанышына айналғандыруға қол жеткізген бірден-бір тарихшы. Егер бұрын дәл осы университетте Ербол сияқты қаһарман студентке түймедей де құрмет көрсетілмей келсе, тарихшы Б.Т. Берлібаев 2011 жылы осы жоғары оқу орнына ауысып келген бойда Ербол Спатаев туралы материалдар жинаумен айналысты. Ақыры, 2016 жылы Желтоқсан көтерілісінің 30 жылдығына орай, осындағы №3-ші кітапхана залында Ербол Спатаевтың бүкіл өмір жолын көрсететін стенд-көрме жабдықтап, Ерболдың рухы арқылы студенттердің патриоттық сезімдерін оята білді.

2023 жылы 17 қаңтарда 70 жасқа келетін **Берлібаев Бақдәулет Түрбекұлын** республиканың бүкіл тарихшылар қауымы «Отан» журналы арқылы оның мерейтойына құттықтау тілегін білдіреді.

**МАЗМҰНЫ
CONTENTS
СОДЕРЖАНИЕ**

**ДЕРЕКТАНУ ЖӘНЕ ТАРИХНАМА
SOURCE STUDING AND HISTORIOGRAPHY
ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ И ИСТОРИОГРАФИЯ**

Ташқараева Ә.М., Кумеков Б.Е. «ШЕЖІРЕ-И-ТАРАКИМЕ» ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ АУЫЗША ТАРИХ ДӘСТҮРІ: ДЕРЕКТЕМЕЛІК ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТӘПСІРЛЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	5
Төлебаев Т.Ә., Шорманова А.И. СТАТИСТИКА САЛАСЫНДАҒЫ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҚҰЖАТТАРДЫҢ ҚҰЖАТ АЙНАЛЫМЫ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОРНЫ МЕН МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ДАМУ ЖОЛДАРЫ	15
Анисимова И.Ю., Рамазанова Ф.С. ПРОБЛЕМАТИКА ПОВСЕДНЕВНОСТИ В ИСТОРИОГРАФИИ XX-XXI ВЕКА	30
Үскәк А., Zhumatay G. THE EXPERIENCE OF ORGANIZING MEASURES TO TRANSLATE OFFICE WORK INTO KAZAKH LANGUAGE (1923-1925)	40
Мамытова С.Н., Сулейменова К.К. ПРИМЕНЕНИЕ IT ПРИ ИЗУЧЕНИИ И ПОПУЛЯРИЗАЦИИ ИСТОЧНИКОВ И МАТЕРИАЛОВ ПО ИСТОРИИ МАССОВОГО ГОЛОДА В КАЗАХСТАНЕ В 30-е ГОДЫ XX ВЕКА: ОПЫТ 3D РЕКОНСТРУКЦИИ	48

**ЖАҢА ЗАМАН ТАРИХЫ
NEW HISTORY
НОВАЯ ИСТОРИЯ**

Шамғонов А. 1836-1838 ЖЫЛДАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ БАТЫС АЙМАҒЫНДАҒЫ ХАЛЫҚ-АЗАТТЫҚ КӨТЕРІЛІС.....	59
Жумагамбетов Т.С., Сундетова А.Н. «КАГАНЫ И ХАНЫ «ЙЕКИ МОНГОЛ УЛУСА.....	72
Маргулан А.С. К ВОПРОСУ О ПРОИСХОЖДЕНИИ УРУС ХАНА ПРАРОДИТЕЛЯ ОСНОВАТЕЛЕЙ КАЗАХСКОГО ХАНСТВА ЖАНИБЕКА И КЕРЕЯ	80
Атангаева Б.Ж., Сайранбекова Ұ.С., Ахметова Р.Д. ҚАЗАҚ ӨЛКЕСІНДЕГІ КӘСІПКЕРЛІК: ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ (XIX Ғ. ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫ-XX Ғ. БАСЫ).....	90

**XX-XXI ҒАСЫРЛАР ТАРИХЫ
HISTORY OF THE XX – XXI CENTURIES
ИСТОРИЯ XX – XXI ВВ.**

Нурпеисов Е.К., Жусуп С.А. ИСТОРИЧЕСКИЕ ФАКТЫ О СУВЕРЕНИТЕТЕ АЛАШ	101
---	-----

Сыздыкова А.М., Аманова А.С., Молдакимова А.С.
 БАЙЛАР МЕН КУЛАКТАРДЫ ЖОЮ БАРЫСЫНДАҒЫ ПАВЛОДАР ЕРТИС ӨЦІРІ
 ХАЛҚЫНЫҢ ҚАРСЫЛАСУ КӨҢІЛ-КҮЙІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ111

Исмагулов Ұ.Ш., Исмагулова Д.М.
 ҚАЗАҚСТАНДА ЖЕР НОРМАСЫН ЖАСАҚТАУ
 ЖӘНЕ ЖЕР ҚОРЫН АНЫҚТАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ (1917-1930 ЖЖ.).....121

Қасымова Д.Б., Құдайбергенұлы Б., Мамраймов С.Д.
 СОҒЫС ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ «ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ ІСІ»
 ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН БАСШЫЛЫҒЫНЫҢ ҰСТАНЫМЫ132

**ЭТНОЛОГИЯ ЖӘНЕ АРХЕОЛОГИЯ
 ETHNOLOGY AND ARCHEOLOGY
 ЭТНОЛОГИЯ И АРХЕОЛОГИЯ**

Ажигали С.Е., Турганбаева Л.Р.
 ИСТОРИКО-АРХИТЕКТУРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ
 МАВЗОЛЕЯ АЛМАТ-ТАМЫ В СЕВЕРНОМ ПРИАРАЛЬЕ
 (В КОНТЕКСТЕ ОХРАННО-РЕСТАВРАЦИОННЫХ РАБОТ НА ПАМЯТНИКЕ)142

Ёлгин Ю.А.
 ИЗ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ СРЕДНЕВЕКОВОГО САЙРАМА:
 К ЮБИЛЕЮ АКАДЕМИКА Б.А. БАЙТАНАЕВА.....160

Сайкенева Д.К., Морякова М.Т.
 РИТУАЛЬНАЯ ФУНКЦИЯ СОБАКИ В РОДИЛЬНОЙ ОБРЯДНОСТИ КАЗАХОВ172

**РЕЦЕНЗИЯ
 СЫН-ПІКІР
 REVIEW**

Кыдыралина Ж.У.
 РЕЦЕНЗИЯ НА РУКОПИСЬ СБОРНИКА ДОКУМЕНТОВ
 «ИЗ ИСТОРИИ ДЕПОРТАЦИИ. КАЗАХСТАН. 1945-1959 ГГ. ТОМ 4»
 (АЛМАТЫ, 2022. – 748 С.).....181

**ЮБИЛЕЙ
 МЕРЕЙТОЙ
 ANNIVERSARY**

**ВИДНОМУ УЧЕНОМУ – ЭТНОЛОГУ-ПАМЯТНИКОВЕДУ
 С.Е. АЖИГАЛИ ИСПОЛНЯЕТСЯ 70 ЛЕТ!**.....185

ТАРИХШЫ БЕРЛІБАЕВ БАҚДӘУЛЕТ 70 ЖАСТА!.....189